

הלכות הקדמה גדולות יז

ולגדע עבודה זרה [אשרות אלילים]^ל קכז (—) לאכול קדשים^ל קכח (—) ומעשר שני בירושלים^ל קכט (—) לשבות עבדך ואמתך ובהמתך כמוך קל (—) שמח לוי וגר יתום ואלמנה בשילוש רגלים^ל קלא (רד) השב אבדה קלב (קצד) ושילום גזל קלג—קלז (קייח) וחמשה חומשין^ל קלח (—) גר שבת^ל קלט (—) גר חנוכה^ל קמ (—) נבלה לגר תושב^ל קמא (רז) לאהוב גר צדק קמב (—) אהוב משפט קמג (—) צדוק הדין^ל קמד (נו) להיות תמים^ל קמה (קצה) לעשות צדקה קמו (—) לרדוף צדק קמז (—) לגמול חסד^ל קמח (—) שמחת כלה^ל קמט (ר) שכר שכיר ביומו קנ (רג) לטעון קנא (רב) ולפרק עם חבירך קנב (קמח) שילוח הקן קנג (קצג) והכן יתד על אזנך^ל קנד (—) ליראה מן החכמים^ל קנה (ריו) מצות חליצה קנו (רסז) ויבום קנז (רח) צדק הינין קנח (יע"ט) ושילום מדות קנט (—) ביעור שביעית קס (קלא) וידוי מעשר קסא (קלב) מקרא בכורים קסב (סז) ומצות הקהל^ל קסג (—) והתקדשתם והייתם קדושים^ל קסד (—) והוי שפל רוח^ל קסה (קפח) למחות זרעו של עמלק קסז (צא) לשרוף גוֹתר באש^ל קסז (רס) לקום מפני שיבה^ל קסח (— ע"ט) ולהדר פני זקן^ל קסט (קנו) ביעור חמץ קע (קמח) וכיסוי הדם קעא (קט) וטבילה בזמנה^ל קעב (פג) ומצות נדרים ונדבות ועולות ושלמים קעג (סס—עב) וחמא [חטאת ואשם]^ל קעד (עג) להתכפר בתחנונים ובקרבת קעה (קח) טמאים לטהר (בהזאות) [הזאה] וטבילה וקרבת (אחד) כראוי קעו (יז) מצות מלך לכתוב לו ספר תורה לשמו קעז (לח) מצות כהן גדול ליקח בתולה קעח (—) להביא פר הבא על כל המצות^ל קעט (—) ופר יום הכפורים קפ (—) ועשירית האיפה [לחינוך] קפא (ח) (חביתי כהנים) [חביתין]^ל 25.

פירוש הרע"ז הילדסהיימר

הנחות הרא"ש טרויב

24. ע' ראש"ט, ואפשר לסייעו מלשון אזהרות ר"א הזקן (עמ' 57) "שמח כלה בהטיית חנה", ואזהרות ריב"ר (מו ע"ב) "ולשמח חתנים היות שמחת עולם בראשם". אולם ביראים סי' רכח מבואר שהכוונה למצות "ושמח את אשתו אשר לקח" (דברים ד, ה) וכ"כ מאזהרות ר"ש (עמ' 141) "נקיות לבית לבא לשמות בכלה", ובאזהרות רשב"ג (עמ' 66) "וחתן כל שנתו יהיה נקי לביתו". (רנצ"ה הע' 387).

25. ממוני המצוות שהולכים בדרך הבה"ג גר' לא כהראש"ט שחילקן לשתי מצוות, וכן נקטו האחרונים בדעת בה"ג דהוי מצוה א'. (רנצ"ה הע' 409)

המליץ נוטל מה שהמליץ שגא' ופסילי אלהים מגדעון וכ"ה צע"א מח. ופמ"ק מנה בזה ו' מצות. לב. תרווייהו מקרא דואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך כו' וזכורות צקן ולאנך. ועי' רמז"ן בתוספותיו סי' א' ורמז"ס עשין פט וע"ל דצרינו אות ה'. לב. ושמחת והלוי והגר והיתום והאלמנה, הרמז"ס כללם צמחות שמחת הרגל, וע"ל דצרינו אות ג'. לד. הרמז"ס לא מנה רק חומש לתרומה וכללו עם קודש ונטע רכעי ומע"ש חישב לחלק המנוה, ודגזילות כללו דין האשם וכן דמעילות רק דנקטו בזה"מ צעשה קי"ח אגב תרומה. לה. ע"ל אות לו. לו. סמ"ק מנאה צסי' רל"ט.

לו. סמ"ג מנאה צעשין יז ופירשה להצדיק דינו של השי"ת מפסוק וידעת עם לנצח כי כאשר ייקר וגו'. למ. מנאה הרמז"ן בתוספותיו סי' ח. לו. צ"מ ל, א את הדריך זו גמילות חסד. מ. צרכות קא, א מכאן למדה תורה ד"א שיחזור גדול עם הקטן בשושבינות. מא. וע"ל דצרינו אות כא. מצ. צ"ק מא, צ את ה' אלהיך תירא לרבות ח"ת, והרמז"ס צשורש צ' הקשה עליו מפני מה לא מנה ג"כ כבוד צעל אס ואשת אצ ואחיו הגדול, והרמז"ן השיע יפה שהס כלס נגריים לכבוד אצ ואס ע"ש. מג. חישב צכאן המנוה המוטלת על כל יחיד לילך הוא ונשיו ועפיו, וחשנה ג"כ צפרשה להיותה מצות המלך והנצור. מד. עי' רמז"ן שורש ד' שפירשה להיות קדושים מלהטמא באכילת השרצים והרמשים. מה. עי' יראים סי' כב. מו. ע"ל דצרינו אות יז. מז. עי' קידושין לב, צ ולג, א. מח. הרמז"ס לא סבר להא דמנוה צמנה, ומנה דין הטבילה דרכו. מט. כנ"ל להגיה ע"ל דצרינו אות ג. נ. ע"ל

נה (קלה) השמטת שביעית. עשה זו ליתא במנין העשין להבה"ג, גם בה"ג כתי' רומי ליתא והמגיה כאן הוסיפה מדעתו. (רי"פ) קכז. לאכול קדשים. קכח. ומע"ש בירושלים. שגה בזה, דודאי להבה"ג קדשים ומע"ש אין נמנים אלא מצוה אחת דנכללו בקרא בציווי אחד כדרכו של בה"ג כיו"ב למנותן לאחת כמו אתנן ומחיר, עמוני ומואבי וכיו"ב, כ"ש כאן דגם מסקנת הרמב"ן כך הוא וכמש"כ

הרשב"ץ עשין ס"ג עי"ש. (רי"פ)

יה הלכות הקדמה גדולות

קפב (—) כל מעשה יום הכפורים קפג (—) מצות כהנים ללמוד לעשות יציקות²⁶ קפד (—):
 ובלילות קפה (—) ופתיתות קפז (—) מליחות קצו (—) תנופות קפח (—) הגשות קפט (—) קמיצות
 קצ (—) הקמרות קצא (—) שחיטות²⁷ קצב (—) ומליקות קצג (—) קבלות קצד (—) והזאות קצה (רכג):
 השקיית סוטה קצו (קפא) ועריפת עגלה קצז (קי) מהרת מצורע אדם ובגדים ובתים קצח (כו):
 ונשיאות כפים²⁸ קצט (קפד) ועשיית מעקה ר (—) ומקרא מגילה²⁹ הרי אילו מאתם
 (וארבעים ושמונה)³⁰ מצות על כל אחת ואחת קום עשה.

אלו פרשיות²⁷ חוקים ומשפטים המסורים לצבור³¹.

א (קעו רלב רלג רלד) פרשת סנהדרי גדולה וקמנה דיני נפשות ודיני ממונות עבד עברי

פירוש הרע"ז הילדסהיימר

26. בנוסחת הילדסהיימר הגירסה מאתיים כמו שהוא לקמן בסוף הלכות הספד וכמו שמנה והגיה הראש"ט. והא דאמר ר' שמלאי במכות דף כ, ב רמ"ח מ"ע (והביאו הבה"ג לעיל לפני המנין), צ"ל דאותן מ"ח הנוספות על תרי"ג נכללות באמת בתוך הלאווין ועשין ורק נסכמו לבדן מפני גדרן (רעז"ה). ויש מפרשים שא"צ להגיה, דבין הרמ"ח המנויות לפנינו יש מ"ח מ"ע שהן מדרבנן. (רנצ"ה במבוא הע' 4, ע"ש)

27. לכוונת השם "פרשיות" שבבה"ג (ובמוני מצוות נוספים) נאמרו כמה פירושים. מדברי הרמב"ם (שורש שביעי ועשירי) נראה שהבין שהכוונה למנות כל פרשה הכוללת את עיקרה של המצווה עם הקדמותיה ופרטי דיניה במצוה אחת. מדברי הרמב"ן (בהשגותיו סוף שורש שלישי) נראה שהפרשה כולה כפי שהיא כתובה בתורה יש למנות במצוה אחת למרות שהיא כוללת מצוות חלוקות עשין ולאווין. כחובות הלבבות (שער י' פ"ז) כתב "מצוות שחייבין בהן הצבור ואין היחיד חייב בהן". בדרשה הארוכה המופיעה בנוסח הילדסהיימר לפני המנין נראה ש"פרשיות" מלשון פירוש, ו"המסורין לצבור" — לחז"ל, היינו מצוות שעיקרן מד"ת ופירושן מד"ס דו"ל הבה"ג שם "ושנו חכמים חמשה וששים פרשיות גופה של תורה וכל פרשה ופרשה פירשה חכמי ישראל" (ועי' רי"פ פרלא ח"א עמ' 10). ובספר המצוות לרב חפץ בן יצליח כתב הרב חפץ "ומהם מי שקבע את הדברים התלויים לדעתו בשקול הדעת של השופטים וזולתם כפרק מיוחד והן ס"ה מצוות". (רנצ"ה הע' 421)

הגהות הרא"ש טרויב

דדברינו אות כז. נא. על מנות אלו ע"ל דדברינו אות י. נב. נמנחות יח ותוספתא דמאי לימא וע' חולין קלב ונרש"י שם, ובאמת הרי ט"ו עבודות זולת שחיטה ואף כי היא כשרה זור, ואלו כוונת הגאון לשחיטת פרה ופרו, או דסנר דלכתחלה היא מוטלת על הכהנים. נג. ע"ל דדברינו אות כז. נד. ע"ל אות לו. נה. הרי אלו מאתים מנות על כאו"ח קום עשה כ"ל, וכ"ה בסוף הלכות הספד בסוף הספר.

א*. ע' רדכ"ז ח"ו סי' שני אלפים קי"א.

הגהות הרב יוסף זכריה שטערן

(הראש"ט בהערה א* ציין לשו"ת הרדב"ז. התשובה העתקה על כריכת הספר של רבינו, ומכיון שיש בהעתקתו קצת שינויי לשון מלשון הרדב"ז כפי שהוא לפנינו, הבאנו את לשון רבינו) רדב"ז חלק ר' שני אלפים קי"א על מנין המצוות שכתב בה"ג שהם שס"ה מל"ת ומנה ע"א שיש בהם ענשים ואח"כ מנה הלאווין שיש בהן מלקות, ולפי מנינו רע"ז לאווין וע"א עבירות שבמיתות ששה ענשים הרי שמ"ח ל"ת ועדיין חסרים י"ז לאווין. וכ"ת שיש בכל הפרשיות מקצת לאווין להשלים, א"כ הוי להו טובא. ותו שהרי כתב בתחלה הרי אלו שמ"ח משמע דמנין הפרשיות לחוד.

גם מנין העשין אינו מכון אפילו שיהיו הפרשיות בכלל החשבון ומה ראה למנות הפרשיות בכלל העשין כיון שיש בהן כמה לאווין. ושיטתו ברור שהפרשיות בכלל העשין, שהרי מצוה לעשות פרשה פלונית בדרך כך וכך, שהרי העשין שמונה קפ"ג וס"ה פרשיות יעלה רמ"ח, ואם שמונה מקצת מ"ע בפרטות עם כללות בפרשיות, כבר השיגו בסהמ"צ בשרשים.

והקושיה הראשונה חזקה שהיא מדידה לדריה כפי מנינו, ואני סובר שלא מנה אלא הלאווין של פסח ראשון ויש ג"כ לאווין בפסח שני, וכן מנה שלא לעשות מלאכה בשבת ויו"ט בכלל, שני ימים של פסח וסוכות ועצרת ור"ה ויו"כ, ובפסח שני יש עשרה לאווין ערל בן נכר תושב ושכיר לא יאכל אל תאכלו נא ולא בשל מבושל לא ילין לבקר זבח חג הפסח לא תוציא מן הבשר חוצה ועצם לא תשכרו בו לא תותירו עד בקר הרי י', ושבעה במלאכות הרי י"ז החסרים מהמנין. (ריז"ש)

הגהות הראש"ט אות נב ... ואולי כוונת הגאון לשחיטת פרה ופרו. עיין בזוהר הרקיע ... [אצ"ל: עשין] ס"ק מ"ו מש"כ בזה. עי' שאילת יעב"ץ י"ב סי' קי"ב עיי"ש, וכדבריו מבואר להדיא בחידושי הרב מאירי ביומא כ"ה ע"א עיי"ש, וכ"כ עוד שם ל"ב ע"ב עיי"ש. ועי' ג"כ בספר חסידים השלם סי' ש"ה, וע' כתובות קי"ו ע"א ובמ"ר פרשת נשא ובפרשת אחרי, ובצל"ח ברכות ל"א ע"ב וביבמות ל"ג ע"ב בפירש"י ד"ה שחיטה ובשו"ת הרא"ש כלל פ"ב סי' א' ובשו"ת חכם צבי סי' מ"ד ... היטב. ועי' שעה"מ ספ"ד

מהלכות ביאת מקדש, (רי"ג)

משנה, וא"ש. וכהאי גוונא ממש איכא נמי למימר לענין שטרי מו"מ דפסולים מאוחרים למ"ד כותבין שובר, וכשרים למ"ד אין כותבין שובר, כמבואר בצ"צ קע"א ז', ואין קו"ל כותבין שובר ע"ש, ואתי שפיר ג"כ.

הגה כי כן מיושז פסק הרמב"ם דפסק כר' מאיר דנדריס לגבי ר' יהודה, דס"ל ר' יהודה נמי לא פליג לענין לשון בני אדם ונדריס וכר' מאיר סבירא לר', ומי"מ לענין שטרות פליג דיש לעשות תקנה בדיבור מלשון בני אדם, שלא יארע מכשול בגט שיכתבו בחדר קודם שטערו בית דין ויכתבו בו סתם ואת"כ ימלכו בית דין להתעבר ויהי מאוחר למפרע כיון שכתוב בו אדר סתם, לכן עדיף לתקן בדיבור שיכתבו כראשון סתם, אונס ר' מאיר סבירא לר' אין כותבין שובר ואזל נמי לטעמי דאקני משתעבד אפילו בלא פירש רק אחריות סתם כנ"ל, (אפ"ג דס"ל אחריות לאו ע"ס, מי"מ בפירש לו אחריות גם דאקני בכלל), וא"כ כל המאוחרים כשרים, והוא הדין לגט, ואין כאן מכשול באיסורא רק ממון דאחיבה למחילה, אך ר' יהודה נהי דסבירא לר' להדי' בצ"צ ק"ע ז' אין כותבין שובר, מי"מ ס"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומשכח מאוחר פסול כנ"ל, וה"ה לגט מאוחר וממילא יתוקן כתיבת שטרות כנ"ל, ולעולם בנדריס מודה לר' מאיר ואתי שפיר פסק הרמב"ם (כר"מ) [כר"מ], ומיושזים נמי דברי המחבר כנ"ל רד"ה, ודו"ק רלה.

מסמך גאולה לגאולה עדיף. דע דלפני"ד, וכן משמע ברמב"ן סוף (שער) [שורש] ז' מספר המלות, דעיקר פורים וחנוכה לאורייתא מקל וחומר דר' יהושע בן קרחה לקמן י"ד ע"א, וק"ו לאורייתא [היא], אללא דסגי בשום זכר לנס, ואנשי כנסת הגדולה תקנו לקרות מגילה ושמחה ומשתה, וכן בחנוכה תקנו חשמונאים נרות, וכל זה דברי קבלה ודרבנן, אבל מן התורה מחוייב לעשות שום זכר לנס רלה. ועיין ברדב"ן [הישנות ח"ד סי' י"ג] וחכס לצי [סי' ק"ו] ומייתי לכו המגיה במשנה למלך פ"א ממגילה ה"א [ולרדב"ן] דזרזים מקדימים דוחה לעשיית מצוה מן המוצר, דלעולם מצוה לרז

טעות סופר ולא משכחת אלא בשפירש להדיא אחריות וזה לא שכית שיכתוב לחצאין דקנאה, ולא דאקני, אלא מסתמא כותב שניהם כן פ"י רשב"ם שם, וא"כ ליכא שום חששא משו"ה כותב בשטרות אדר (ראשון) [שני] סתם, משא"כ ר' יהודה ס"ל כהלכתא אחריות טעות סופר ורוב שטרות אין מפורש אחריות להדיא וק"ל בכי האי גוני סורף מדקנאה ולא מדאקני וכמחבר סי' קי"ב סעי' א', ואיכא למיחש לכניל משו"ה תיקנו בשטרות לכתוב אדר ראשון [סתם ואדר שני] להדיא. ובפ"פול שם הארבת"י. עכ"ל. וע"ע מה שהאריך מרן בזה ביתר ביאור בשו"ת או"ח סי' קס"ג ד"ה ואמנם דעת הח"מ, ובחי' נדרים סי' ע"א, ד"ה והנה הרמב"ם, עיי"ש. רלה) עד כאן חי' סוגיא ד"אין בין א"ר לא"ש הנ"ל. בספריה, עיין שו"ת או"ח סי' קס"א ד"ה ואמנם, סי' ר"ח ד"ה ומ"מ וקראת, שו"ת יו"ד ססי' רל"ג, חי' שבת כ"ב ע"א ד"ה פסולה, שם כ"ג ע"א ד"ה והיכן, חי' סוכה (הגמ"ח, תשל"ד) מ"ו ע"א ד"ה ואני אומר, ובסוגיין בחי' למסכתין לעיל ב' ע"א ד"ה והתנן, ו' ע"ב ד"ה ע"ב ג"ל, ובמועתק לעיל בהערה רכ"ח ולקמן הערה רל"ח. הודפס מאתר אוצר החכמה

ולא קשה מידי. ומיושז נמי קושית הש"ך [י"ד] סי' ר"כ [סקי"ז] על המחבר, דזהל נדרים מייתי נמי פסק הרמב"ם, ואלו בגטין ושטרות פסק כהר"ש, והשתא אתי שפיר דס"ל דלא פליגי אלא בשטרות, אבל בנדריס כולי עלמא לא פליגי, וק"ל.

ראיתי לכתוב עוד הפעם הסברא הנ"ל מסודר יותר כאשר כתוב פה לפניך. והוא, הש"ך ביו"ד סי' ר"כ [סקי"ז] הקשה דברי המחבר אהדדי, דלענין נדרים מייתי גם שיטת הרמב"ם כר' מאיר ולענין שטרות [בחוי"מ סי' מ"ג סכ"ח] וגטין [בא"ע סי' קכ"ו ס"ז] לא מייתי אלא דעת הר"ש, ע"ש. ולע"ד צדים לב מי"מ פסק הרמב"ם [ה' נדרים פ"י ה"ו] כר' מאיר, ודברי הכ"מ דחוקים בזה. וי"ל, דהנה הוא פסק פ"א מגירושין הכ"ה, דגט מאוחר פסול, ועיין הטעם בהרב המגיד, וכל הפוסקים פליגי עליו, והכ"מ שם הקשה דבר"פ גט פשוט [צ"צ ק"ס ע"א] משמע, דגט מאוחר כשר, ונדחק, ע"ש.

וי"ל דצ"ע ח"מ סי' קי"ב [ס"א] פסק רמ"א אפילו אי אמרינן אחריות דאקני נמי טעות סופר, מי"מ הגי מולי בלא כתב לו אחריות כלל, אך אי כתב לו אחריות ולא פרע דאקני, אמרינן דלא קבלו עליהו, ע"ש. וי"ל דזהו דוקא למאי דק"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וקנין דאקני דבר מחודש הוא, לכן אי לא פירש לא קנה, משא"כ למאן דאמר אדם מקנה, מהני גם זה. והנה י"ל לפי מה דאיתא בצ"צ ק"ס ז' דלא חלקו צין שטרות לגטין, א"כ גם הרמב"ם מודה דגט מאוחר כשר, כיון דשטרות מאוחרים כשרים ולא חלקו צין גטין לשטרות, א"כ אין לנו להמליא חדושים מלכנו לפסול גט מאוחר ולחלק צינו לשטרות, וכה"ה איתא הכ"ה דגט פשוט שהקשה ממנו הכ"ה, אך אין הוא קיימא לן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, וממילא איתא לדברי רמ"א הנ"ל כשכתב לו אחריות סתם אין דאיקני בכלל, ומבואר בצ"צ קי"ז ז' דשטר בלא דאקני פסול כשהוא מאוחר, וכיון שלא כלל כ"ל שטר מאוחר כשר ממילא הדרינן לכללן דגט מאוחר נמי פסול מטעמים המפורשים שם בהרב המגיד ובסק

ר"ה י"ט ע"ב, וא"כ לדידן דק"ל העיבור הוא שלשים יום, א"כ אפילו אי לא היה כתיב השנית נמי היה סתם אדר שני, א"כ מפיך השנית לכתחלה קבעו בשושן, וא"ש, וממילא מוכח כפסק רמב"ם דהלכה סתם אדר אדר שני. [וע"ע בחי' לקמן ז' ע"א ד"ה דאמרן. רלה] ובחי' סוגיא "קונם יין" שבכת"ק הנ"ל, כתב בזה"ל: "נדריס סי' ע"א]: ר' יהודה אומר ראשון כותב סתם, בימי חורפי אחרתי דפליגי לשיטתם לפמ"ש לעיל קושית התומים סי' מ"ג [סקי"ח] דאתי לידי תקלה אם אחר כתיבת השטר יהיו גמלכים לעבר החדש יהי' השטר מאוחר ובאורך הימים לא יתנו לב לדבר ע"ש. והנה בגיטין ליכא למיחש לחיפוי בת אחותו בכי האי גוני, דהני מילי מסורים לסנהדרין דיני גפשות ועמדו על החקירה ויוציאו משפט לאורה, ומשום פירות וכן בכל שטרי חובות שיהיו מאוחרים ויפסיד המלוה לא יחוש, דביום שמעו העיבור יביא לב"ד ויכתבו עליו, ואי לא עבד איהו אפסיד נפשי, ועיין תוס' גיטין סוגי' שמא יחפה [י"ז ע"ב ד"ה עד], וליכא חששא אלא מי שלא נשתעבדו לו בדאקני וקנה גכסים אח"כ ויוציא זה שטר בסתם אדר ויגבה מהם כאלו הוא קדם. עיין רשב"ם בב"ב קנ"ז ע"ב ד"ה הא מני ר"מ היא ע"ש, דלר' מאיר אחריות לאו חתם סופר <על הש"ס> - מועד ד / סופר, משה בן שמואל [עמוד 215] {726077}

ולבקדים רלו). ואם כן קשה כיון דמחויבים מן התורה לקבוע זכר לנס א"כ מ"ע דחלו לאדר שני משום סמיכת גאולה לגאולה, הלא זריחוס מוקדמים עדיף עפי. וי"ל משום הכי תקנו מדינה באדר ראשון צ"ל וט"ו לאסור בהספד ותענית עכ"פ, וילאו בזכר חובת דאורייתא, שכבר עשו שום זכר לנס, ושזו מנחת דדברי קבלה דחו לפני משום [מסמך] גאולה (גאולה רח), כנלע"ד רלס).

[מסמך גאולה לגאולה עדיף]. מי שנעשה לו גם באדר, נראה כמ"ש מג"א ס"י תרפ"ו לעשותו בשני, דלא שייך אין מעצירין על המלות, דהשתא דעשו אנשי כנה"ג השני לעיקר לענין נס משום מסמך גאולה לגאולה, א"כ הראשון הוא שצט ולא שייך אין מעצירין על המלות דעדיין לא הגיע זמנו, והש"ס דקאמר אין מעצירין על המלות, היינו על אנשי כנה"ג גופייהו, דהיה להם לתקן בראשון משום אין מעצירין, אבל השתא דתקנו בשני משום גאולה לגאולה שזו נעשה בראשון שצט לענינים אלו, והשני הוא אדר רמ).

מסמך גאולה לגאולה עדיף. פירש"י פורים לפסח. ולכאורה נ"ל המשך הניסים אהדדי, דאמרו במדרש סעודת אהשורות קפ"ז יוס, התחיל בתשרי בהכנסת שנת שלש למלכו [דמלכי או"ה] מתשרי מניין [ר"ה ג' ע"א], והגיעו קפ"ז יוס לימי פסח ואכלו חמץ בפסח עיין ברבא רמא. ואמת אם התחיל מר"ה תשרי

ממש אין החשבון מכוון. עכ"פ נ"ל שאנשי כנסת הגדולה ראו זה ועצרו השנה ההיא שלא יגיעו לימי הפסח, וכלו קפ"ז יוס בימי פורים ע"ו אדר שני, ע"כ קצבו גם עתה כנס צו בחדש אדר שני. — וי"ל היינו דשאל לחכמים יודעי העתים שיודעים לעצור השנה ולקבוע חדשים [לקמן י"ג ע"ב], כי בלשאר אבי ושתי נהרג לביל פסח, וא"כ באותו יוס ריע מזלי דשתי ואין להאשים אותה כל כך כי לא רתה לבוא כי נחבלבל דעתה ומחשבתה באותו היום, אך כיון דיודעי העתים אמרו שאינו ניסן, א"כ נחייבה הריגה למלכות עי"ז רמב).

טעמא דרשב"ג מהכא דכתיב לקיים את איגרת הפורים הזאת השנית. [מבואר] דמקרא מגלה לריך להיות באדר שני, אבל בהספד ותענית שניהם אסורים. ולכאורה מ"מ"ג אם אדר הראשון אדר הוא, גם מקרא מגילה היה ראוי להיות צו, ואם שצט הוא, למה אסור בהספד ותענית, ונראה דהנה אמרי' העטם דלסמוך גאולה לגאולה עדיף, והנה אפשר להיות שהמן שה"י גם קוסם גדול ה"י ירא מזה ויהי חושב וממתין לשנה הראוי להתעצר ויהיו שני אדרים והפיל פור לחדש שנים עשר, כלומר ולא לחדש שלש עשר, וחדש זה לאו סמוך לגאולה. ובאמת כיון שראו הסנהדרין בגזירה, לא עיצרו את השנה אף שה"י ראוי להתעצר, כדי שיסמוך אדר לניסן ויגאלו עכשיו כמו מאז [בגאולת מלרים], וכן היה באמת שנגאלו אז ונעשו

בהספד ותענית. והנה בלא"ה גמי צריך עיון מה ראו באמת לקבוע פורים בשני משום מסמך גאולה לגאולה עדיף, הלא זריזין מקדימין למצות ואין מעבירין על המצות עדיף מעשות מצוה מן המובחר כמבואר בתשו' רדב"ז [הישנות סי' י"ג] ותשובת ח"צ סי' ק"ו ומשנה למלך ה"ל מגלה פ"א ה"ל י"א. ומיהו לזה י"ל דוקא במצוה שכבר מוטל עליו יש לו לזרו ולהקדים ולא להמתין, אבל מצוה שאנו מקבלים עלינו תחלה ועדיין לא נתחייבנו בה, לא שייך כל כך זריזין וטוב לקבוע ביום המובחר והיינו מסמך גאולה לגאולה, ואך לפי הנחה שהנחנו שעכ"פ מדאורייתא מחוייבים לעשות שום זכר לכל הפחות לאוסרו בהספד ותענית, א"כ מחוייבים לעשות מיד באדר הראשון משום אין מעבירין על המצות ובוה מודה ר' שמעון בן גמליאל לר' אלעזר ב"ר יוסי, אך מה שהוספנו אהנו מגילה ושמחה ומשלוח מנות אהנו קובעים ביום המובחר בשני למימך גאולה לגאולה, ועיין כל זה פ"ק דמגלה וי"ו ע"ב ויובנו דברי כי הקצרת"י.

רלס) הגהות למסכתין. וראה לעיל ד"ה הא לענין הספד, וד"ה ע"כ נ"ל, ובמועתק בהערה רכ"ח.

רמ) שו"ת או"ח סי' קס"ג ד"ה ומי. וכ"כ בהגהות שו"ע או"ח סי' תרפ"ו בזה"ל: "ולפענ"ד לא אמרו בפ"ק דמגילה אין מעבירין על המצות אלא אנשי כנה"ג שתקנו פורים והיה להם לעשות אדיר עיקר משום אין מעבירין על המצות, וקאמר משום מסמך גאולה לגאולה עשו השני עיקר וממילא בלשון התורה אדר השני הוא אדר ולא הראשון כמ"ש התוספות הך סברא סוף פרק קונם יין [גדרים ס"ג סע"ב] ע"ש, וא"כ ממילא שוב אין לעשות יום נס שלו כי אם בשני שהוא אדר ולא הראשון, וק"ל, עכ"ל.

וראה ח"י נדרים ס"ג ע"א ד"ה אדר, ולעיל הערה רכ"ח. רמא) לא מצאתי לעי"ז באסתר רבה מזה. ועיקר הדבר והחשבון מבואר ביערות דבש, בריש הדרוש לו' אדר בסוף ח"ר, ושם בח"ב בדרוש שני לז"א משנת תק"ח לפ"ק בוד"ה והנה אם וכו', ע"ש, וראה עוד דרשות ח"א ק"ס טור ב' ד"ה לך (שער יוסף). רמב) דרשות ח"א קנ"ח טור ג', ד"ה אחז"ל. — וראה עוד שם קל"ז טור א', בהערה.

רלו) פלוגתת הרדב"ז וח"צ בזה מזכיר מן פעמים רבות, עיין בח"י לעיל ד"ה ובוה צדקו, ובמועתק לעיל הערה רכ"ח, שו"ת או"ח סי' קמ"ה ד"ה אלא יש, שם סס"י קס"ב, ח"י שבת קל"ד ע"ב ד"ה וראיתי, ח"י יומא כ"ח ע"ב ד"ה שהזריזין, ובמצויין שם, ובמועתק לפנינו להלן הערה רל"ח.

ובזהם סופר עה"ת, שמות, ע' ג"ח כתב מרן ע"ד דרוש מוסר בזה"ל: "ושמרתם את המצות, פירש"י אל תקרי מצות אלא מצוות שלא יחמיץ המצוה, פירוש, על פי מ"ש ברדב"ז [ח"א סי' י"ג] וחכם צבי [סי' ק"ו] אפילו אם ימתין יכול לעשות המצוה יותר מן המוכחר, מ"מ יקדים עצמו לדבר מצוה כי לא ידע מה יולד יום. וזה ילפינן מהקב"ה שמהיר [לגאלם] ולא הספיק בציקם להחמיץ עד שנגלה עליהם ממהקב"ה וגאלם, ופי' בו שחשש שמא יחמיץ בציקם של ישראל, פי' יבער היצ"ה שהוא שאור שבעיסה שבגופם שהוא בציקם ויחמיצם ולא יאכרו לצאת ע"כ (מזהיר) [מיהר] הקב"ה, מכ"ש שימהר האדם לעשות רצון קונו ואל יבטיח עצמו בהיום ומחר", עכ"ל.

רלח) ובשו"ת או"ח סוס"י קס"ב, כתב מרן לתרץ הך דורזין מקדימין למצות כדעת הרדב"ז ח"א סי' י"ג ודלא כח"צ סי' ק"ו, "ודלא תיקשי מפ"ק דמגילה וי"ו ע"ב דמשום מסמך גאולה לגאולה מעבירים אדר ראשון ועושים בשני, התם תחלת תקנה של אנשי כנה"ג שתקנו לעשות פורים תקנהו בזמן המוכחר, ולמיתה דצבור לא חיישינן [תמורה ט"ו ע"ב], אבל אחר שכבר הוטל מצוה אגברא אין לו לפלס, וזריזות עדיף" [וראה עוד לעיל הערה רכ"ח].

ושם סי' ר"ה, ד"ה ומ"ש דפורים, האריך ביתר ביאור במש"כ כאן, וכתב בזה"ל: "דפורים וחנוכה וכל ימי מגילת תענית לעשות זכר לנס ממות לחיים הוא דאורייתא ממש מק"ו, כדאיתא פ"ק דמגילה [י"ד ע"א], יעיין רמב"ן סוף שורש ב', מכל מקום היינו לעשות שום זכר לנס, אבל איכות וכמות הזכרון ההוא הוא מדרבנן, כגון קריאת מגלה ומשלוח מנות והדלקת נרות בחנוכה הכל מדרבנן, אבל לעשות שום זכר קצת ולכל הפחות לאסרו בהספד ותענית הוא דאורייתא מק"ו הג"ל. ובוה נתיישב לי מ"ט וסברא לאסור בהספד ותענית בי"ד וט"ו באדר הראשון, ממה נפשך אם אין עושין אותו פורים ממש מה ענין לאוסרו חתם סופר <על הש"ס> - מועד ד / סופר, משה בן שמואל [עמוד 216] {726077}

פרסום ניסא, כי רבים משכימים לפתחו, ומה שמדליק פתח רשות הרבים הוא רק מלוא מן המוצח, ואפילו הכי פליג ר' יהודה והלכתא כוותי, כדמוכח מרצנן הגי' דהעמי בשבת לפירקא, ואחי שפיר הכל וק"ל.

[בגר חנוכה פטור]. עיין צירושלמי [צ"ק פ"ו ה"ח] ומייתי ליה רש"י צהודושי' שם [ס"ז ע"ג ד"ה ר"י], דאמרו ליה רבנן לרי יהודה בנר חנוכה אעפ"י שהניחה ברשות מכל מקום חייב, כגון אלו שטוין סוכות צפתחי חנויותיהן אע"ג דעביד ברשות, מ"מ אס הזיק חייב, וסבירא ליה לרש"י דרבנן אמרו ליה לרי יהודה אי אתה מודה דבעלי סוכות חייבים לשלם אע"ג דעביד ברשות, והוא הדין בנר חנוכה, וכחז רש"י דרי יהודה סבירא ליה לחלק נהי בסוכה עביד ברשות, מכל מקום אין חייב לעשותו ברשות הרבים דוקא, משא"כ נר חנוכה שמחוייב דוקא להניחה צפתח ביתו, ופני משה שם לא עמד בכוונת הרש"י, עיין שם ג.

רש"י ד"ה מצחין. ולא ברשות הרבים אלא בחצרו שבתיהן היו פתוחין לחצר. [עיין בדרשות ח"ה דף ס"ה ע"ב ד"ה ולך].

תוס' ד"ה שהיה מונה בחותמו. [עיין להלן פ"ד ע"ב ד"ה מי].

דף כ"ב עמוד א': פסולה כסוכה וכמצוי. י"ל דנקט לשון פסולה דשייך בדאורייתא כמו שכתבו תוס', להורות נתן דנהי דהדלקת נרות צעם לאו דאורייתא, מכל מקום חנוכה גופי' וכל ימים עובים הקבועים על נסים דאורייתא נינהו, כדעת בה"ג דהכלל ומגילה וחנוכה דאורייתא, ופליגי דזה רמב"ם ורמב"ן בספר המנוחות בשרש הראשון סוף תשובה א' ותשובה ב', עיין שם. ולפע"ד לא יפלא כלל לומר דקל וחומר דלפנין פרק קמח דמגילה [י"ד ע"א], דאורייתא הוא, השתא משעבוד לגאולה אמרינן שירה ממיתה לחיים לא כל שכן, נמצא, מנחת עשה דאורייתא לקבוע יום על כל גם, אלא שהכמים קבעו מה לעשות בו מעין המאורע, בזה לקרוא מגילה ולשלוח מנות, וצוה לומר הלל ולהדליק נרות, נמצא עיקרו דאורייתא ופירושו מדרבנן ג.

ובזה י"ל המשך דרי תנחום דוכזר רק לכאן — דצרכה פי' וישב [פי' פ"ד ע"ז] פליגי, חד מפרש נתרקנה צורו של אבות ולא הי' זה מים של תורה, וי"ל כוונתו בזה שאמר מה צעט וגו' לכו ונמכרו [בראשית ל"ז כ"ז — כ"ז] והלא אן קיימא לן שבי קשה מחרב כמבואר בזה בתרא ה' ע"ב. אמנם לפי זה גם קל וחומר הגיל ליתא משעבוד לגאולה אמרינן שירה ממיתה לחיים לא כל שכן, הלא שיעבוד קשה טפי וליכא קל וחומר, ואם כן קשה איך אמר לשון פסולה, הא לא הוה דאורייתא, ועל כרחק לריך לומר אחר מהן תורה שבי קשה, משום שאינו יכול לקיים תורה ומלות ציון הגויס, אבל במלרים הי' שבי קיל ממיתה, וסברא זו רמזא צ"ב ח' ע"א תוס' ד"ה יתיב וכו',

(לב) ח"י סוכה (ירושלים תשל"ד) ל"א ע"א ד"ה והמסכך, ועי"ש.
(לג) בספר מגין המצות שלו, מצות קום עשה, מצוה ק"א — קי"ט, קל"ט, ר'.
(לד) וע"ע להלן כ"ג ע"א ד"ה ואני אומר, הי' גיטין ל"ו ע"ב
ד"ה אא"כ, הגהות הש"ס מגילה ו' ע"ב, שו"ת ארי"ח סי' ר"ח ד"ה נתם סופר <על הש"ס> - מועד א / סופר, משה בן שמואל [עמוד 71] (726077)

דבשצויס גויס ליכא מלוא רבה, והיינו מטעם הגי'. ואם כן הוא הדין בשצויס קודם מהן תורה, ואפילו למה שכתב רמב"ן [בראשית כ"ו ה'] שבארץ ישראל שמרו אבותינו המנוחות, מכל מקום הם מכרוהו לישמעאלים להורידו מלרימה, וצחון לארץ לא שמרו התורה, ואם כן שבי קיל, ויפה אמרו מה צעט לכו ונמכרו, ולא נתרקנה צורו של יעקב ממי תורה, ועל כרחק הצור רק להורות מים אין צו, אבל נחשים ועקרבים היו צו, ואחי שפיר בהמשך, וק"ל ג.

ודע דאפשר לומר שאני שבי דמלרים דאלולי ילאנו משם לא קרבנו לפני הר סיני, ודון מיני' לענין פורים שעל ידי הנס הי' קבלת התורה גם כן, דהדר קבלה צימי אחשורוש [כדלקמן פ"ה ע"א], והוא הדין לנר חנוכה שהי' עיקור הארה שרזו להעבירנו על הדת, לא צקשו להרוג אדם, אלא המקיים את התורה, דהרי משה הכי לא קבעום רק להודות ולהלל ולא לשמחת הגוף, כי לא נעשה נס לגוף רק לתורה ג' ואם כן נס חנוכה אחיה מלייחא מלרים, אבל לקבוע יום עוב על נסים אחרים מני"ל. וצוה פליגי קמאי דקמאי עיין מג"א ססי' תרפ"ו, ופר"ח פליג, וכבר הארכנו בזה במקום אחר ג.

גר של חנוכה שהניחה למעלה מ'י' אמה פסולה כסוכה וכמצוי ואמר רב כהנא וכו' משמיה דרב תנחום מאי דכתיב והצור רק אין צו מים, מים אין צו אבל נחשים ועקרבים יש צו. י"ל בהמשך כך, כי מה שחלה נר חנוכה בסוכה ומצוי, י"ל משום דעין רע של הגהש שולט במקום שיה' חוספת קדושה, כמשחז"ל [צ"ר י"ה י'] שהטילה עין רע בתשמיש מטתו של אדם וחזה, וכן בשעת מתן תורה הטילה עין רע ונעשה עגל, כפירש"י על פסוק ואיש לא יעלה עמך וגו' [שמות ל"ד ג']. והתיקון לזה, להביט בעיניו לדבר מלוא לתורה ולהעודה, כדכתיב [צמדבר כ"א ח'] והי' כל הנשך וגו' והביט אל נחש הנחשת וחי, וכמבואר סוף פרק ראובו צ"ד [ר"ה כ"ט ע"א] דהאי והביט היינו שהסתכל כלפי מעלה ע"ש, ולכן כתיב [תהלים קי"ט י"ח] גל עיני ואביטא נפלאות, כי גל עין ארתיות עג"ל — והנה הכי נמי בצנין משכן ומקדש לריכס להשמר מהעין הזה, וכן פירש רש"י להדיא בשיר השירים [ו' ה'] צפסוק הסצי עיניך מנגדי שהם הרכיזוני ע"ש, ומשום כן נטעו בשעת המשכן לעשות סוכה דשלטת צ"י עינא דמלוא וקדושה, לסמות עינא דדיון נחש וסי"ם — וכן בצנין בית המקדש של שלמה ע"ה תיקן עירוצין ומצוי [כדלפיל י"ד ע"ב], וצעינ דשלטת צ"י עינא, ואם כן מסתמא [כן] גם צעיקר חנוכו של בית שני שהי' צימי חשמונאים, כי עד אז לא הי' להם שצט מושלים, והי' מסורים תחת ידי או"ה, אמנם אז צעיקר חנוכה תיקנו נר חנוכה להנלל מעינא בישא ומשום הכי אס הוא גצוה למעלה מעשרים אמה פסולה כמצוי, כי טעם אחד לשלשתן. אלא שיש להקשות על זה אי סלקא דעתך דהכי הוא, ואם כן חזינן אע"ג שכבר עשו תקנה צמשכן הולרכו לתקן עוד

מ"מ, ומ"ש דפורים, ובשו"ת יו"ד סוסי' רל"ג ד"ה וכבר הארכתי.
(לה) וכ"כ בקיצור בחו"מ מהדו"ת פ"ר וישב, ל"ה ע"א ד"ה והבור, ועיין ח"י ב"ב (ירושלים תשל"ז) ח' ע"ב ד"ה שבי.
(לו) עיין לבוש או"ה סי' תר"ע.
(לז) ע"י שר"ת או"ה סי' קס"ג וקצ"א.